

An XIII
1938

FĂT-FRUMOS

Nr. 2

Director : LECA MORARIU

EP. BUCEVSCI

Mântuitorul
(în Catedrala dela Zagreb)

LITERATURĂ — ARTĂ — ȘTIINȚĂ — VIAȚĂ — SOCIALĂ

3.157
935.123

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
ORAȘUL FIATRA NEAMȚ

FĂT=FRUMOS

An. XIII
1938

DIRECTOR: LECA MORARIU

Nr. 2

Maghearie franceză !

D-l Victor Morariu ne sesiza deunăzi, întocmai așa cum d=sa sesizase și o bună parte din presa noastră („Glasul Bucovinei“, „Neamul Românesc“, „Universul“, „Curentul“) asupra faptului că hebdomadarul parisian „Gringoire“ suferă de acută ma=ghia=ri=e . . . Descoperiam în N=rul 492 din 15 Aprilie a. c. al Gringoire=ului sensațională revelație că „le communisme“ fu „vaincu . . . en Pologne par Pilsudski, en Italie par Mussolini, en Allemagne par Hitler“ și „en Hongrie par Horthy“ ! Adecă—citându-l pe d-l V. Morariu (v. „Glasul Bucovinei“ Nr. 5327 din 4 Mai c. sau „Neamul Românesc“ din 13 Mai): „Este aceasta negreșit versiunea, **minciuna** oficială maghiară, care ar vrea să desființeze meritul european al soldatului român de a-l fi lichidat pe sinistrul Bela Khun, pentruca apoi, a treia zi după încetarea salvatoarei ocupații românești (5 August—14 Noemvre 1919), la 16 Noemvre, armata națională a lui Horthy să=și poată face intrarea — pe gata“.

Cuvenita lămurire trimisă de d-l V. M. redacției lui „Gringoire“, fu apoi complet ignorată — așa cum la noi a ignorat-o ¹⁾ „Curentul“ ! Firește ! T-e pui, tu provincie, cu dealde „Gringoire“ și . . . „Curentul“ ! . . .

Ba, mai mult, maghiaromania *Gringoire=ului* continuă, în imediatul Nr. 493 din 22 Aprilie, cu monstruoasa afirmație că printre minoritățile Cehoslovaciei s'ar fi aflând și „2 millions de Slovaques qui desirant leur independance, mais qui admettraient sans doute d'être réunis au royaume de Saint Etienne“ !

Deci Slovaciei, ar fi dorind să se întoarcă la ștreangurile lor de ieri ! . . .

Iar aceasta se cheamă presă franceză *naționalistă* ! . . .

Al. Lupu

¹⁾ Pe când „Universul“, Nr. 123 din 7 Mai, călcându=și de data aceasta eroic pe inimă, a acceptat sugestia provincială, ripostând cu articolul d-lui R. Seișanu, „Gringoire“ despre amiralul Horthy.

14387

935.123

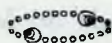
3.157

CONFIDENS DOMINO *)...

Boli, foame, frig... Mor oameni, vite;
 Iar bestiile moscovite
 Își primblă bărbile'ncălcite
 Și gândurile otrăvite
 Pe uliți, — pe când fiare,
 Dincolo, stau la pândă'n zare.
 Dar bun e Dumnezeu și mare!
 — Va trece dela noi păharul?
 Sorbi-vom până'n fund amarul
 Și ne va zugruma tâlharul
 Din stânga și din dreapta, poate!
 În voia ta sânt, Doamne, toate!
 Dar voia ta din veac se știe:
 Dreptatea noastră va să vie!
 Dreptatea noastră are vreme:
 Un neam care de veacuri geme
 Și care crede, nu se teme.
 Iar când se va'mplini sorocul
 Și ni-o zâmbi'nsfârșit norocul,
 Va povesti cu lacrimi slova
 Ce-a pătimit acum Moldova.

(Iași, 1917)

V. Bogrea

POPULARE

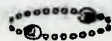
Bate-mă, Doamne, să zac —	Hărnicuță ca a mea
Pe brațele cui mi-i drag;	Să tot cați cât îi putea:
Bate-mă, Doamne, să mor —	Cum îi pominești de furcă,
Pe brațele cui mi-i dor...	Cum ia țolul și se culcă!

*

*

Din Comănești, jud. Suceava, — culese de

Octavia Lupu-Morariu

*) După „Universul Literar” (din 8 Nov. 1925) condus de N. Iorga, Nr. închinat Reginei Maria.

Constantin Morariu și „Codicele Pătrăuțean“

Constantin Morariu († 1927), mereu preocupat și de cercetări istorice (fapt prea puțin cunoscut ¹⁾), are nu numai meritul de a-l fi descoperit acel „Codice Pătrăuțean“, care cuprinde doi Psalmi din *Psaltirea* Mitropolitului Dosoftei și o versiune despre Asasinarea lui Grigorie Ghica Voevod ²⁾, — ci și meritul de a-l fi studiat acest, pe cât de nearătos, pe atâta de interesant manuscris ³⁾. Mărturiadescoperirii ne-o dă și regretatul nostru Constantin (Stănică) Berariu în foiletonul *Moartea lui Grigorie Ghica (Două* ⁴⁾ *notițe contimporane*) din ziarul „Deșteptarea“ An. XI 1903 Nr. 8 (din 26 Ian./8 Febr.) glăsuind: „Manuscrisul a fost descoperit de d-l C. Morariu, paroch în acea comună (= Pătrăuți pe Suceava). De-a a avut bunăvoința a-mi comunica schița“. Iar dovada că C. Morariu l-a și studiat zbornicul Pătrăuțean ne-o dă următoarea scrisoare a lui C. Morariu, aflată printre hârtiile rămase dela regretatul C. Berariu:

C. MORARIU

la cam 33 ani

¹⁾ Cf. „Făt-frumos“ 1937, 108; apoi: Victor Morariu, *Pentru bibliografia lui Constantin Morariu* în „Făt-frumos“ 1933, 94; și cf. faptul că'n „Gazeta Bucovinei“ An. II 1892 C. Morariu publică sub eticheta *Hărtii vechi* o serie de *zapisuri* și documente (vezi și „Floarea Soarelui“ An. I 1927, 176. — Precizăm cu acest prilej că C. Morariu și-a semnat (cu C. Morariu) numai articolul din Nr. 43 al amintitei *Gazete*; cele din N-rele 83, 85 și 86 nu le-a mai semnat. Iar articolul *Sfaturi practice culese din istorie*, apărut în Nr. 58 (nu Nr. 57, cum greșit menționează „Floarea Soarelui“ citată), deasemene neiscăli', nu purcede din documente istorice.

²⁾ Cf. Leca Morariu, *Codicele Pătrăuțean și asasinarea lui Grigorie Ghica*, Botoșani 1922.

³⁾ Azi în posesiunea subsemnatului.

⁴⁾ A 2-a „notiță“ citată de C. Berariu e din manuscrisul (ajuns în posesiunea

Iubite Stănică,

Vechitura de cărticică, din care îmi ceri episodul morții lui Ghica, am aflat-o anul trecut într'un dulap de haine bise-ricești din biserica de aice, amestecată în un teanc de hărții vechi. Ea are format de octav mic, părești de hârtie legați în dorso cu piele și atât păreșii cât și pielea sânt foarte găuriți de cari. File sânt de toate 47 și jumătate, fiind adecă a 48-a filă ruptă drept în jumătate de sus în jos. Filele dela început și dela sfârșit lipsesc ⁵⁾. Cele 16 file din început cuprind învățăături catichetice cu întrebări și răspunsuri despre următoarele materii indicate ca cuprins al capitolelor: 1) Pen-tru biserică și ce însemnează preotul și diaconul, 2) Pentru cele șapte taine, 3) Pentru păcatele de moarte. La finea ace-stui capitol 3, și anume după cuvintele Sfârșit și lui Dumne-zeu ⁶⁾ laudă se află anul, luna, ziua și numele scriitorului căr-ții, cari le copiez aice cu toată exactitatea cu atât mai mult, cu cât eu numele scriitorului l-am deslegat ⁷⁾, iară anul ră-mâne în sarcina D-Tale să-l descifrezi, că numai așa se va știe, ori de scriitorul a fost contimporan al lui Grigorie Ghica sau a trăit mai târziu. Iată hieroglifele scrise cu roșală în origi-nal: [urmează reproducerea „hieroglifelor“ și continuarea] = Ma-nolache Nicolai Dascal. — Urmează apoi tot în cuprinsul ce-lor 16 file dela început capitolul 4 despre credință cu înche-ierea: Sfârșit și lui Dumnezeu ⁶⁾ laudă, curat cu acelaș an ca sus [reproducerea anului, lunii și zilei în chirilice], numai cu altă zi a lunii Febr. și cu iscălitura Manolache. Pânla des-crierea morții lui Ghica fiecare filă e încadrată pe toate marginile

subsemnatului) De obște gheografie pe limba moldovenească, scoasă de pe gheogra-fie lui Bufier de „Gheorghe Domitrescul Benedicta“, la 1797 (când acest Dumi-trescu era „profesor“ la Siret). — Versiune care deci întregește similara bibliografie-manuscrisă asupra morții lui Grigori Ghica semnalată de Ion I. Nistor în „Codrul Cosminului“ An. IV—V, vol. 1, 1929, 418—419. Și iarăși, alte versiuni menționa V. Bogrea în Dacoromania II 1922, 764.

⁵⁾ Altă lipsă (a probabil 4 pagini) „între paginile noastre 74—75“ am sem-nalat-o în citata mea broșură Codicele Pătrăușean și asasinarea lui Grigorie Ghica, pagina 6.

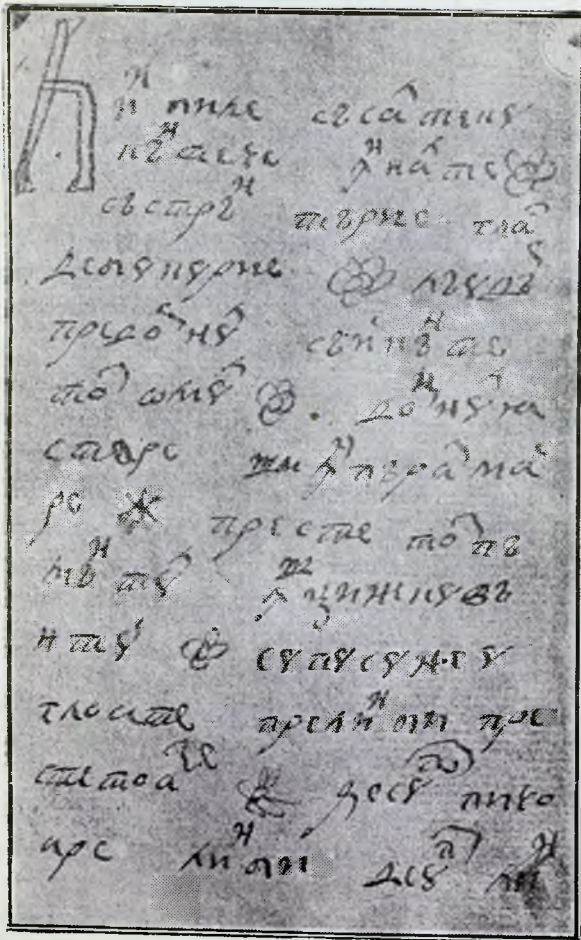
⁶⁾ Recte: Dumnezău.

⁷⁾ Și, C. Morariu a deslegat acest nume mai complet decât subsemnatul în citatul memoriu Codicele Pătrăușean . . . Botoșani 1922, descifrând și numele de botez: Nicolai.

culinii neglijent trase de deasupra stă tot pe cele 16 file numite a doua a filei a 16-a

	Ponturi,

așa și între cele două linii scris (Ponturi) dar numai sunt Ponturile. Dela pag. până inclusive fila 29 urmează cunoscuta Epistolie, mai departe, pe 3 file, despre moar-

Psalmi ai lui Dosoftei în Codicele Pătrăuțean

tea lui Ghica, apoi pe 3^{1/2} file ¹⁾ psalmul rimat Limbele să salte cu cântări înalte, în fine cel din urmă capitol Când au umblat Maica Domnului de au văzut muncile iadului.

Și acum sănătate și voie bună și spor la muncă! Din Virtutea creștină mai aveți material pentru un Nr. Până la 15

Decemvre veți primi cele de lipsă. Pe pag. următoare a acestei epistole scriu episodul dorit.

*Salutări cordiale D-Tale, părintelui Artemi, întregii fa-
milii și la toți cunoscuții!*

Pătrăuți p./Suc. 5 Decemvre n. 1902

C. Morariu

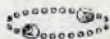
* * *

Urmează un mic postscript și apoi (în pag. 3—4 a scrisorii) copia episodului despre peirea lui *Ion Grigori Alexandru Ghica Voevod*.

Copia lui C. Morariu e precisă, respectând (în general) aspectul fonetic al originalului, și se deosebește de cetirea noastră (din citatul memoriu, publ. la Botoșani, 1922) în descifrarea locului, nu prea legibil, care la C. Morariu se prezintă cu versiunea: „Iar după ce s'au întors *carăta dela* capigiu=bașa“, — față de cetirea noastră: „Iar după ce s'au întors *la gazdă la* capigiu=bașa“. Insuficient descifrat la C. Morariu a rămas cuvântul *tufeciu*⁸⁾, transcris *tufeciu* și *tufeciu*. Foarte neglijent reprodușă e copia aceasta a lui C. Morariu în continuarea articolului lui C. Berariu din „Deșteptarea“ 1902, — cu falsificări ca acestea: *trimis* în loc de *trimes*; *singur* în l. de *sân-gur*; *capigiu=pașa* în l. de *capigiu=bașa*; *este* în l. de *iaste* etc., etc. Ba fraza²⁾: „au mers Vo(e)vod la vânat iar capigiu=bașa“ — lipsește pe de-antregul în „Deșteptarea“.

De interes mai rămân reflexiunile juridice ale specialistului C. Berariu: că acest asasinat (așa cum dânsul e înfățișat în Codicele Pătrăuțean) s'a desfășurat „în toate condițiile legalității: *Condamnarea* (fermanul împărătesc), *intinarea* sentinței (predarea fermanului prin pașa) și *justificarea* cu arcanul de mătășă (justificarea legală secretă turcească)“.

Leca Morariu

Nu uitați de ineditele lui C. Porumbescu!

⁸⁾ După V. Borgea (*Dacoromania* II 1922, 764) *tufeciu* = „pușcaș“, iar *tufeciu=bașa* = „căpitanul de Arnăuți“.

LA CETĂȚUIE...

La Cetățuie'n vechea mănăstire,
 Durată de smeritul Duca-Vodă,
 Spre veșnica lui bună pomenire,
 Am revenit, cu sufletul umil
 Și gândul preacuratului copil
 Ce-am fost odinioară...
 O, amintirile... cum mă'mpresoară!
 Pe coastă crângul — nor de viorele...
 Părâu'n vale prin grădini cotind,
 Departe, turnurile ce s'aprend
 Sub zările copilăriei mele...
 Aceeași toacă cheamă la vecerne
 Și-acelaș clopot plângător se'nchină
 Și târgului bronzat de-amurg i-așterne
 Aceeași pravoslavnică hodină...
 Iar vântul e acelaș drag năier
 Ce'mprăștie surăsuri și regrete...
 Doar preoții, ca sfinții din perete,
 Purces-au cale lungă către cer...
 Icoanele bătrâne de veghere,
 Privesc prin ceață chipul meu de-acum
 Și par că-și amintesc cum de'Nviere
 Urcam, cu gând de raze-acelaș drum...
 La ușă ctitorii m'au cercetat
 Pe unde-atâta vreme-am rătăcit...
 Și... nu știu, eu sau sfinții-au lăcrămat
 Când am pornit...

Adelina I. Cârdei

Frumseța vechilor manuscripte bisericești

În Decembrie 1937, — mare senzație la Londra, unde într'o licitație de cărți prețioase, o Psaltire-manuscris ajunsese la prețul de 5000 lire sterline, ceea ce în valuta noastră înseamnă : 5,300.000 lei ! Scriau ziarele, că s'a dat atunci o adevărată luptă pentru dobândirea acelei rarități bibliofile. Și totuși, într'un anumit sens al cuvântului, nu poate fi vorba de o raritate, aceste manuscripte păstrându-se prin bibliotecile europene în multe mii de exemplare. Așa de pildă, bibliotecile naționale și universitare posedă la Paris 121,300, la Londra 50.000, München 40.000, Leningrad 38.000, Roma 34.000, Oxford 30.000, Bruxella 27.000, Berlin 25.000, Kopenhaga și Viena câte 20.000, Veneția 12.000, Stockholm 11.000, Breslau și Florența câte 10.000 de exemplare, ca să nu mai pomenim atâtea alte biblioteci din Europa, cari au mai puține de 10.000 manuscripte medievale, amintind numai în treacăt bibliotecile mănăstirilor, despre ale căror manuscripte medievale n'avem informații statistice, cari însă și ele păstrează cu sfințenie prin bibliotecile lor bogate astfel de manuscripte bisericești.

Ce neprețuită comoară ocrotesc deci pomenitele biblioteci din marile centre sau tănuite locașuri dumnezeiești ale popoarelor de pe hemisfera noastră ! Căci înainte de invenția lui Gutenberg (de a tipări cu litere săpate sau scobite în lemn și'n ediții de mai multe exemplare), cartea bisericească și profană se scria cu mâna. În lumea antică, la Atena, mai târziu la Alexandria și Antiochia, se făcea chiar negoț cu astfel de cărți scrise cu mâna și chiar cu biblioteci întregi. Pe toți însă i-a întrecut Roma din epoca împăraților, unde sclavii autorilor și ai familiilor bogate erau anume instruiți pentru scrișul și copiatul de manuscripte. Ba biblioteca Vaticanului posedă chiar și cărți împodobite cu ilustrațiuni, scrise la Roma în veacul al IV-lea și al VI-lea înainte de Christos. Năvălirea popoarelor barbare în Italia și nimicirea împărăției romane apusene avură grele urmări și pentru breasla scriitorilor de cărți. Abia înființarea mănăstirilor a înviorat activarea acestui minunat meșteșug, atât de însemnat pentru cultura mondială.

Zic aici : pentru cultura mondială, pentru că în diferite timpuri, la diferite popoare, de diferiți scriitori s'a spus și se mai spune, că aceste manuscripte medievale prezintă și o valoare literară ; dar mai adevărata lor valoare e a se căuta îndeosebi pe terenul artei plastice, al picturii. Căci, d. p., ce poate avea comun o copie a Psaltirei re-

geli David (al cărei original n'a fost compus și scris în nici o limbă europeană) cu literatura, să zicem românească, numai pentru simplul motiv, că d. p. Psaltirea mitropolitului Anastasie Crimca din 1616, copiată de pe alt manuscris slavon, se află astăzi ca un patrimoniu

Christos într-o carte de rugăciune din Franța (sec. VIII)

cultural românesc la Dragomirna? Sau, în altă ordine de idei, ce valoare literară latină are pentru literatura latină din antichitate copia (fie chiar ilustrată, precum este), care se păstrează astăzi în Biblioteca Ambroziană din Milano a *Iliadei* lui Homer în limba greacă, când autorul a fost — să zicem — un grec din antichitate, iar copistul a fost un sclav latin din epoca împăraților romani?

Așadar: distinguendum est! Cuprinsul original din cutare manuscris medieval aparține aceluia neam, acelei literaturi, din care de-

rivă autorul originalului, iar sutele și, de multe ori, miile de copii (manuscripte medievale de valoare culturală incontestabilă) nu aparțin literaturii poporului care a știut să facă minuni de copii artistice. Au dăinuit până 'n timpurile noastre, *istorii literare*, cari considerau chiar și aceste manuscripte-copii ca de domeniul literaturii cutărui popor. Abia în timpul din urmă aceste manuscripte medievale fură eliminate din „literatură” și deferite artei picturale. Adevărat că — vorba lui Cicero — (în pledoaria sa pentru poetul Archias): „*Omnes artes, quae ad humanitatem pertinent, habent quoddam commune vinculum et quasi cognatione quadam inter se continentur*“, adevărat că toate artele contribue la cultura generală („humanitas” a lui Cicero), dar între literatură și pictură deosebirea e mare!

Foarte mare trebuință de cărți și de scriitori de cărți a avut din capul locului Biserica. Și tot dânsa avea și cel mai bun prilej de a produce cât mai multe cărți pentru felurite părți ale serviciului divin. Mănăstirile, organizația monahală și înființarea școlilor mănăstirești au promovat creșterea de scriitori de manuscripte. Mulți dintre acești scriitori îmbrățișau tagma călugărească, rămânând prin mănăstiri. Alții, părăsind școalele mănăstirești, împănau lumea largă, ca să mai scrie cărți și pentru alte scopuri decât cele bisericești.

* * *

Cele mai vechi manuscripte sunt cele latine și grecești. Mult mai târziu apar manuscriptele slavone, purcese din imperiul Bulgarilor. În franceză, germană și italiană aceste manuscripte fură repede înlocuite cu cărțile tipărite, după invenția lui Gutenberg. Accentuam mai sus, că valoarea acestor cărți, scrise și ilustrate cu mâna, este mai mult picturală decât literară. Și'n adevăr, ilustrațiunile acestor manuscripte sunt uneori de o rară și deosebită frumuseță. Nu pentru vechimea lor, cât pentru minunea ilustrațiilor, sunt așa de râvnite străvechile bucoavne. În țările apusene s'a scris și se scrie mult și de multă vreme despre podoabele manuscriptelor medievale. Aproape nu e carte de istorie culturală sau de arte frumoase, în care capitole întregi să nu trateze despre *miniaturistica medievală*, despre arta de a ilustra manuscriptele. La noi puțin se scrie despre aceste comori, zăvorâte prin cele dulapuri și prin cele vitrine din cutare mănăstire sau cutare muzeu. Până să public tot materialul cules de pe unde-am colindat... nu fără trudă și jertfă, închin cetitorilor strădalnicului

nostru „Făt-Frumos“ patru ilustrațiuni, dând și explicația acestor miniaturi. Cuvântul *miniatură* derivă din latină (dela cuvântul *minium*,

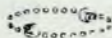

Pagină din Psaltirea lui Anastasie Crimca

care înseamnă chinovar, culoarea roșie, cu care se scriau inițialele unui manuscript). Cu timpul s'a dat cuvântului *miniatură* un sens mai larg, numindu-se astfel orice ilustrațiune din manuscriptele medievale.

(Va urma)

Filimon Taniac

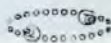
CÂNTEC

de Șt. O. Iosif

*Nacht, o Nacht, willst du entweichen
Läßt mich einsam wie noch nie,
Hingegeben stets der gleichen
Blässlichen Melancholie...*

*Sterne löschen ja schon aus,
Tau fällt auf die Flur;
Sag mir doch wo führt nach Haus
Der verirrtten Schritte Spur?...*

(Două-Mai, 10 August 1937) Tradus de Dr. Erich Kipper

Tablouri de Bucevschi la Viena

Cele trei expoziții Bucevschi (dela 7 Nov. până în 1 Dec. 1920, dela 10 Mai până'n 1 Iunie 1925, și din Oct.—Nov. 1937) precum și Muzeul Bucevschi dela Mitropolia din Cernăuți, ne-au prezentat numai o minimă parte din opera acestui pictor: puținul care se află în Bucovina. În privința acestora ne sânt cunoscuți proprietarii, și'n mare parte și dimensiunile pânzelor; iar Mitropolia Cernăuțeană a dispus și fotografierea pieselor expuse în 1937.

Partea mai mare a operei lui Ep. Bucevschi se găsește însă în străinătate. Pictorul Bucevschi a trăit doară dela 1868 până la 1888 și, poate, chiar până la 1889 la Viena și a muncit — ne spune Orest Luția — cum numai puțini aleși au muncit în istoria artelor, agonisindu-și cu paleta și pânea de toate zilele. Dar operele sale din străinătate nu ne sânt aproape de loc cunoscute. Nimeni n'a încercat încă să le afle, să le identifice.

Cunoaștem cu privire la ele numai câteva amănunte comunicate de Vincențiu Babeș în art. *Despre arte și un artist român din străinătate*, apărut în „Familia” lui Iosif Vulcan Nr. 1 din 1880, articol însoțit de reproducerea xilografică a tabloului *Ian ascultă*¹⁾...

Prima parte a acestui articol²⁾ e mai cunoscută și se referă la împrejurările în care Babeș l-a cunoscut pe Bucevschi. Restul reti-

¹⁾ Cf. corespondența lui V. Babeș cu Bucevschi în „Făt-frumos” 1937, 175.

²⁾ reprodușă fiind în „Făt-frumos” 1931, 16—17 și 1937, 177.

părit numai parțial în eseul meu *Bucovina în pictură*³⁾, cuprinde însă informațiuni și aprecieri prețioase asupra câtorva tablouri de Bucevschi, tablouri pe cari Babeș le-a văzut și le-a admirat în atelierul pictorului la Viena.

EP. BUCEVSKI

„Ia ascultă!...
(după xilografia lui V. Babeș)

Dar să-l ascultăm chiar pe însuși Babeș: „Am văzut de repetate ori atelierul d-lui Ep. Bucevschi, am admirat sute de opuri originale, unele în schițe, altele deplin executate. Am aflat că dintre cele complete mai toate le-au ocupat speculanții samsari pentru Anglia,

³⁾ Cf. „Boabe de grâu“ 1934, 532—533 și Extrasul *Bucovina în pictură* 24—25.

Belgia, Olanda și chiar America. Bucevschi face și portrete și icoane bisericești admirabile, a zugrăvit câteva biserici în Bucovina, dar pe mine m'a încântat mai vârtos sugetele istorice și naționale : O schiță asupra poeziei *Deșteaptă-te, Române*, ce se află în posesiunea amicului meu V. Grigorovița, *Păstorul întristat* după balada populară, *Colinda*, reprezentând după viață pe băieții colindători, *Doina*, femeia română venind dela puțiu cu ulciorul în cap, apoi *Ian ascultă* întâlnirea la fântână a bădiții cu lelița, a junelui țaran cuprins de primul foc al amorului și cu obiectul dorului său. Aceste două tablouri se află în Viena în posesiunea opticianului¹⁾ Müller și acesta nu s'ar despărți de ele cu nici un preț.

Ian ascultă... așa și-a botezat pictorul tabloul prin care ni pune naintea ochilor o scenă atât de viuă, natarală, încât văzând frumuseța, sfiala și confusiunea castei fecioare, plâpânde dela țară, pare că auzim pe flăcău cum i se vaieră, că-l usucă dorul ei. Ian ascultă... să știi că mă prăpădesc de te voi vedea o zi. Știi că n'am închis ochii noaptea întreagă, căci nu ne întâlnirăm la fântână a seară ! Ian ascultă... Nu mai pot nu mai vreau fără de tine să trăesc, mistuit de dor, muncit de iubire ! Ian ascultă... mai privește spre mine, nu tot la pământ căci raiul meu în ochii tăi, în mâna ta viața mea. Dară sfiala și confusiunea fetei pare că o vezi cum crește, cum devine tot mai mare.

Acest tablou după 'o fotografie mândră mi-am propus a-l face prezent de Anul Nou lectorilor *Familiei*. Am încredințat tăierea lui în lemn unuia dintre cei mai renumiți litografi vienezi, i-am promis prețul pe deplin numai să fie lucru bun. Publicul va judeca²⁾.

Dintre icoanele sacre o *Maică a Domnului* ce ornează capela de pe mormântul neuitatului nostru amic, proprietar mare Popovici din Stroești este admirabilă.

Curând sper că voi putea prezenta la acelaș loc portretul pictorului academic Epaminonda Bucevschi³⁾.

¹⁾ = opticianului ; deci decalc german, ca, la Maiorescu : fizicul (= fizicianul), teoreticul (= teoreticianul) v. Leca Morariu, *Maiorescu și neologismul* 1937, 21.

²⁾ Xilografia tabloului *Ian ascultă*, așa cum a fost publicată în „Familia”, mai fu reprodusă apoi și în Călendarul pe 1892, editat de societatea studenților în teologie din Cernăuți „Academia ortodoxă”, însoțită fiind de primul studiu asupra pictorului Bucevschi, datorit stud. în teologie Tit Popescul.

³⁾ apărut de fapt în „Familia” Nr. 8 din 1880 și Nr. 6 din 1891 (vezi-l și în „Făt-frumos” 1934, coperta Nr.ului 1).

Aceste sânt informațiile lui Babeș. Dela publicarea lor se împlinesc 60 de ani. Nu cred să existe între noi cineva, care ar mai fi văzut tablourile de cari cu atâta entuziasm vorbește Babeș. Să fie oare pierdute pentru totdeauna în noianul străinătății ?

Dar iată ce-am putut constata urmărindu-le :

1) Regretata Olga Grigorovița, văduva lui Vasile Grigorovița, mi-a comunicat ocazional, că schița *Deșteaptă-te Române* ar fi donat-o, la dorința soțului ei, medicului său curant Dr. Sterie Ciurcu și că se află poate și astăzi în familia Ciurcu, domiciliată în Viena.

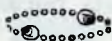
2) Poate că o copie numai a *Doinei*, reparată de pictorul Lipetchi din Cernăuți, se găsește în proprietatea d-lui inspector silvic Mihail Boldur din Cernăuți.

3) Câteva tablouri „rococo“ le-am văzut (cam între anii 1880—1888) reproduse în revista vieneză „Die Heimat“, unde numele pictorului era câte odată schimonosit în *Puzewski, Buczewsky*.

4) Două scrisori ale boerului Eugen Stârcea, adresate lui Bucevschi la Viena, și ciorna unei scrisori adresată de Bucevschi lui Stârcea ne lămuresc despre *Maica Domnului*, amintită de Babeș. Iată-le !

(Va urma)

Corneliu Gheorghian

FURTUNĂ

Din zările, sprijin cereștii boltiri,
Se'nalță balauri pe aripi de vânt
Se'nvăluie firea în vânăț veșmânt
Și'n hăuri detună prelungi hohotiri...

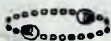
Prăpădul e=aproape; pământul înfrânt
Și=apleacă în calea măreței vrăjbiri,
Sub ploaie de perle și bice'n sclipiri,
Grumajii de arbori, cu jale'n cuvânt.

(Giurgiu, 9 Aprilie 1938)

Ard ruguri de jertfă; noroade=i se'nchin;
Pe târguri, pe sate, pe lanuri, dumbrăvi,
Își varsă furtuna mânia din plin.

Sătulă, pe urmă, se'ndrumă spre năvi
Cu trena de nouri tivită'n senin
Și flamura păcii o'ntinde în slăvi.

Ioan Cârdei

N. B. — Pictorul și sculptorul I. Cârdei s'a mai manifestat ca stihuitor și'n anul IX (1936) din „Făt-Frumos“=ul nostru.

Istro-Românii

(Continuare)

În Jeiăn identitatea e perfectă și'n această privință, pentru că obiceiul este comun întregii ramure indoeuropene (A. D. Gubernatis, *Usi nuziali in Italia*, pg. 149), adăugându-se doar că după ce mireasa i-a dat mirelui mărul, dă mâna și cu restul lumii, iar fetele scoase afară de tatăl, sau bunicul celei ce se mărită, nu sunt numai două, ci mai multe, cuprinzându-se în acest număr toate druștele.

Îmbrăcămintea miresei e haina simplă de totdeauna a Istro-românice, sau rochie albă de mătase, imitație orășenească. În cazul din urmă, poartă vâl de aceeași culoare. În cazul dintâi, costumul arborat se cheamă *surița* și se deosebește de *modrină* prin simplul fapt că are mâneci. În cap poartă un penaj de flori artificiale sau naturale, legate cu panglicuțe de culori varii, ale căror capete îi ating umerii. De încălțat nu se încălță decât mai târziu, când vine nașul „care îi aduce dar o pereche de colțuni, înăuntrul cărora pune un fiorin de argint“ (T. Burada, op. citat, pg. 46).

Dela nașă capătă două basmale și câteva lire. Basmalele fac parte și ele din toaleta de nuntă a fetei, căci mireasa le prinde pe ambele de-o parte și de alta a rochiei, pregătindu-se astfel de biserică. Tot *diverul* răscumpără dela bucătăreasă (de regulă o rudă a miresei) și ghețele-i ascunse de aceasta în dimineața cununiei, iar ca recompensă pentru dar și ghețe, mireasa îi dă nașului un colac.

Toaleta fiind terminată, iar cei sosiți cu mirele ospătați, se formează cortegiul. În fruntea lui pășește mirele, încadrat de cele două *botre* ale sale, iar în rândul al doilea vine mireasa, având de-a stânga și de-a dreapta pe cei doi *diveri*.

În Jeiăn se iau de obicei două perechi de nuni mari. Restul rudelor și invitaților urmează amestecați, după druște și vătăjei, fără să ție seama de cinuri și onoruri.

Părinții fetei rămân de regulă, acasă, pentru a pregăti cele necesare ospățului, în conformitate cu acelaș uz popular indoeuropean (Gubernatis, op. citat, pg. 151).

„La ieșirea din casă lăutarii o așteaptă pe mireasă în ogradă și încep îndată a cânta... Flăcăii pocnesc din pistoale pe tot drumul nunții spre biserică, iar lăutarii cântă din *fole* și *supele*. Tot atunci se duc trei colaci, din care unul se dă la *prevt* (preot), altul la cel care trage clopotele și al treilea se aruncă în sus, peste cap. Feciorii

și fetele ce merg cu nunta se țin care din care să-l prindă și cine-l prinde, rămâne al lui. Aceasta se face ca mirele și mireasa să fie fericiți în traiul lor" (T. Burada, *O călătorie*, pg. 47, 48).

La Morlacii slavizați din San Vicenti, aruncarea colacului are loc după cununie, căci sfârșindu-se aceasta, muzicanții încep să cânte din nou, în timp ce mirii și însoțitorii se aliniază în apropierea bisericii. Atunci nașul pășește dinaintea tuturor cu un anumit pas cadențat și aproape ritual, ținând în mână un colac. Toți îl privesc cu atenție. O ceată de băieți se depărtează la o distanță oarecare și așteaptă acolo prada ce le va fi aruncată.

La un moment dat nașul se oprește, scoate din buzunar o bastistă roșie, leagă cu dânsa colacul și întorcându-se către miri, se prefăce de mai multe ori că-l svârle spre băieți. Nu-i dă însă așa curând drumul. În sfârșit, cu o mișcare hotărâtă se decide și colacul zboară în aer. Băieții se aruncă la pământ, pentru a-l prinde" (M. Tamaro, op. citat, vol. II, pg. 644).

Cortegiul nupțial descris de Lavalée, se deosebește de cele trecute în revistă doar prin faptul că nu era pedestru, ci călare. Călări mergeau, „în ordine de luptă, ca să-i spunem așa, sub comanda *parvinaz*-ului și a *bariactar*-ului. Aceștia purtau steaguri de mătase prinse pe o lance de fier aurit, în vârful căreia era înfipt câte un măr. Mireasa rămânea acoperită tot timpul ceremoniei. La întoarcere nu mai domina aceeași ordine în aranjamentul cortegiului. Unii își descărcau armele în vânt, alții cântau fără nici o armonie, sau mai degrabă urlau sentimentele de cari erau cuprinși, iar restul își exprima bucuria sălbatecă prin chiuituri ascuțite și puternice" (Lavalée, *Voyage pittoresque*, pg. 53).

Tabloul descris de Lavalée ni-i cunoscut dela nunțile dacoromânești, unde la fel bucuria irumpe în hăuliri haiducești și la fel pistoalele troznesc ca la Morlacii din Balcani. Dar ceea ce ne surprinde și mai mult, nu-i numai perfecta asemănare în felul de a se comporta al Morlacilor și al Dacoromânilor, ci și tenacitatea cu care se conservă obiceiurile în toate amănuntele lor, până și la cele mai mici fracțiuni de Vlahi slavizați. Căci, spre a reveni la țăranii din jurul orașului Parenzo, și aceștia în asemenea ocazii acompaniază pe miri „cu strigăte de bucurie și împușcături" (Cossar, op. citat, pg. 223, 224).

Deosebirea dintre obiceiul dacoromân, morlac și parentin constă numai într-o metafizare a ordinei, fără prea mare importanță. În Bu-

covina nu se chiuie niciodată înainte de cununie, partea până la cununie fiind considerată oficială, solemnă.

Ajunși la biserică, mirii îngenunchiază, iar „mirele ia o parte din rochia miresei și o pune sub genunchi, asta în credința că el va stăpâni întotdeauna pe femeia lui“ (T. Burada, *O călătorie*, pg. 48). „Preotului i se dă pentru osteneală două găini“ (T. Burada, op. citat, pg. 48) și 55 lire. Cununia durează puțin. La întoarcere, spre casă, cortegiul nu mai păstrează ordinea de mai înainte, ci suferă oarecare modificări, căci mirele renunțând de astă dată la conducerea *botrelor* merge alături de nevastă=sa, iar cei patru nuni=mari le urmează exemplul, aliniindu-se și ei în urma lor, un bărbat și o femeie. Aproximativ aceleași modificări intervin și'n celelalte alaiuri amintite.

Excepție fac doar Morlacii din Balcani și Meglenoromânii. La primii „parvinaz=ul merge înaintea alaiului, la oarecare distanță, cântând, iar bariactarul îi urmează, fluturând un steag de mătase prins de capătul unei lănci, în vârful căreia e înfipt un măr“ (Abate Fortis, *Viaggio in Dalmazia*, vol. II pg. 73). La cei din urmă, înaintea nașului „merge furl'îțaru, un băiat care poartă o furl'îță, un steag făcut dintr'un băț de trestie, având la extremitatea de sus o batistă roșie. În vârful steagului se află un buchet de flori“, iar în Liumnița „pe lângă buchetul de flori se pune și o meară (măr), cum se face și la Oșani“ (Th. Capidan, *Meglenoromânii*, vol. I, pg. 45, 46). Ceilalți însoțitori au și ei câte o atribuție oarecare, pentru a completa cadrul sărbătoresc al nunții. Restul lor însă nu ne interesează. De altfel, nici parvinazul, bariactarul și furl'îțaru nu prezintă cine știe ce importanță. Dacă totuși ne=am oprit asupra lor, am făcut-o din cauza celui măr purtat în vârful sulitei, pe care l=am mai întâlnit până acum cu ocazia intrării mirelui în casa miresei. Pentru că tot el revine și mai târziu la aceiași ciribiri din Jeliân în alte împrejurări decât cele cunoscute, stăm să refacem din fosilele pe cari le posedăm întregul rol ce-l deține mărul cu această ocazie.

După Gubernatis „Sârbii obișnuiesc să deie ca semn de dragoste un măr, fruct care în toate tradițiile orientale e considerat ca simbol al seducerii“ (*Storia comparata degli usi nuziali in Italia e presso gli altri popoli indoeuropei*, pg. 105). Prin urmare, deși tânărul istroromân de azi nu=și arată simpatia față de fată prin intermediul mărului, căci acest obicei, după informațiile culese, nu mai dăinuie, totuși trebuie să presupunem că el a existat. Altfel n'ar avea rost ca mireasa să-l întoarcă în ziua nunții, când dânsa nu l=ea că=

pătat dela el și nici n'am înțelege de ce Morlaci din Dalmația îl purtau în vârful sulitei pe tot parcursul drumului. Se vede că așa îl arătau lumii spre a lua cunoștință de reciprocitatea sentimentelor celor doi.

Adus apoi acasă, e pus pe un talger împreună cu o floare și un colac, iar talgerul trece în timpul ospățului din mână'n mână, la toți invitații și colectează bani. Motivul colectării este anunțat de însași mireasa: — Neca-m daț za fașițe, barițe și plenițe. —

Dacă se întâmplă ca dânsa să nu fie mulțumită cu suma adunată, are dreptul să mai ceară odată bani și sub pretextul unor ciorapi pentru copil, sau al altor lucruri necesare. După ce farfuria și-a împlinit misiunea, tinerii căsătoriți mănâncă ambii mărul. Probabil ca să nu deie posibilitate să intervină și-o a treia persoană în căsnicia lor și pentru a nu putea să-și refragă cuvântul dat.

Mărul întâlnit în obiceiurile nupțiale descrise, intervine de multe ori și'n basme. Împăratul Roșu dorind să-și căsătorească singura-i fată frumoasă după un fecior destoinic, anină totdeauna în vârful unei sulite un măr de aur după care saltă'n aer călăreți veniți din cele patru vânturi ale lumii. Împăratul bizantin din grațioasa legendă a Casiei, intercalată în versiunea românească a cărții populare *Fiore di virtu*, procedează la fel, dorind să se căsătorească. „Când fecioarele se adunară în sala palatului din Bizanț, împăratul le înștiință că aceleia pe care și-o va alege ca logodnică, îi va dărui un măr de aur“ (N. Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*, vol. I, pg. 200).

Dacă interpretarea dată mai sus s'ar depărta de adevăr, credem că mărul poleit n'ar avea nici un rost. Bătrânul crai din povești, în caz negativ, ar putea flutura în vârful sulitei obiecte mai atrăgătoare decât acest frumos simbol al simpatiei, iar împăratul bizantin și-ar învrednici fata aleasă, cu un inel sau o brățară lucitoare, nu cu un măr. Ori niciunul nu procedează așa, căci în povești căsătoria se face prin intermediul mărului, sau al deslegării ghicitorilor (*Paul Sebillot, Le Folk-Lore*, pg. 53—54), nu altfel. Obiceiul din urmă exista în Rusia până nu demult *Giuseppe Pitre, Indovinelli, dubbi etc.*, pg. XXXIV). Cel dintâi, după informații proprii, dăinuia în Caucaz. Hogeia isprăvind să citească mirilor din Coran, lua un măr, îl tăia în două și le oferia jumătățile, ca să le mănânce în fața lui.

Tot în legătură cu mărul, ar trebui, poate, pus dovleacul fetelor din Basarabia (jud. Hotin), pentru că acestea, dacă nu sunt mulțumite

de pețitori, aruncă în frăsura cu care dâșșii au venit să le ceară în căsătorie, un dovleac voluminos, semn că=i refuză. Avându-se în vedere apropierea dintre fructe, făcută pe baza aceluiaș timp de utilizare, putem socoti dovleacul cu atât mai mult caracterizarea mărului, cu cât există, grosso modo, și oarecare asemănare de formă între ele.

Dela biserică, alaiul se îndreaptă spre casa miresei. Aici îi așteaptă mese încărcate cu tot felul de bunătăți, căci „nu numai părinții mirilor se străduiesc ca ospățul să fie cât mai somptuos, ci și rudele lor“ (Lavalée, *Voyage...*, pg. 54). Acestea contribuie la banchet cu diverse provizii, aducând de acasă tot ce au mai bun și mai gustos. În satele românești din Istria e la fel.

Din bucate mirii gustă separat. „Mireasa... nu mănâncă la o masă cu rudele, ci la alta, de o parte, în jurul căreia iau loc numai cei doi diveri și stachez-ul“ (Abate Fortis, op. citat, vol. I, pg 75). Obiceiul se menține la Ciribiri și azi... Nu pot preciza numai ori de mireasa are masă, complet separată, sau nu, căci asemenea amănunte mi-au scăpat din vedere. Mirele se așează singur „la masa generală a rudelor. În ziua aceea însă, n'are voie să taie sau să desfacă nimic. Cel care=i taie pâne, carne, fructe și=l desbracă, este nașul“ (Lavalée, op. citat, pg. 53).

În timpul ospățului se face pomenita colectă, pentru fașa și cămașa copilului. „Cei mai cu dare de mână, dau câte o monedă de argint, iar ceilalți, bani de aramă“ (Burada, *O călătorie*, pg. 49).

Morlaccii lui Lavalée nu se folosiau de pretextele actualelor mirese istriene. La ei, când se ajungea la *păharul dulce*, cum spun Dacoromânii, capul familiei ridica un poc al numit *bukakra* și închina în sănătatea tuturor. Apoi îl oferia *stari-svatului*, ca celui mai respectat dintre toți. După el veniau la rând și ceilalți nuntași. „Fe-meile nu luau parte la aceste mese. Ele mâncau separat“ (op. citat, pg. 53).

Separatismul lor își găsește explicația în faptul că dâșsele nu se bucurau în fața bărbaților de nicio considerație. Din pricina arătată „nu împărtășesc niciodată patul cu soțul — zice Lavalée — ci se culcă întotdeauna pe podele. Treburile cele mai grele, necazurile cele mai multe, oboselile cele mai mari sunt partea lor. Nici măcar în timpul sacru al maternității nu li se schimbă situația“ (Lavalée, op. cit., pg. 55). În asemenea împrejurări vom înțelege ușor atât izolarea miresei pe timpul mesei, cât și starea actuală a Istroromâncei. Desigur,

din sec. XVII până azi starea aceasta s'a mai ameliorat. Totuși pe ici, pe colo au mai rămas vestigiile vechii robii. Sub ochii noștri, bunăoară, nu mai femeile cară în Istria apă, numai ele poartă greutăți în spinare. (La fel e în Caucaz — Vezi C. Stere, *În preajma revoluției*, vol. IV).

Imediat ce se termină masa, lumea iese în curte și acolo perechile, înlănțuindu-se în lascive îmbrățișări, dansează până seara. „Seara se face *cira* (cina) *do ure* (două ore) dupăce *sorele zahaie*. Înainte de a se mântui cina, se aduce pe o farfurie două bucăți de pâne muiate în vin și pânză albă. Această pânză o țin dinaintea fețelor mirele și mireasa, spre a nu li se vedea fața și'n dosul ei mămăncă pânea muiată în vin fără să-i vadă nime“ (*Burada, O călătorie*, pg. 49, 50). Apoi, pentru că s'a apropiat momentul de a porni la casa mirelui, mama fetei îi acopere pe amândoi cu un tulpan mare și pe urmă le dă drumul să meargă acoperiți. Pe drum, „un om mai bătrân duce cu dânsul un bucal de vin . . . și dă de băut la toți. Ajungând mireasa cu mirele la noua sa locuință, găsește poarta închisă. Atunci, cel mai bătrân dintre nuntași bate la poartă și zice: — Noi verit=an la vostre case postene che vezut=an svitlost. Iesmo putniț și ve rugan lasa=ne ăn case che nu puten meje renche, che-i mare nevreime¹⁾. (Traducerea: Am venit la casa voastră cinstită, văzând aici lumină. Suntem drumeți și vă rugăm să ne lăsați în casă, căci nu putem merge înainte, timpul fiind rău). —

Cei din casă răspund: — N=aren loc, che aren o mul'are ăn pat rejenghe e nu va puten lasa ăn case. (N'avem loc, având în pat o femeie gata să nască și nu vă putem lăsa în casă). —

— Nu puten îi renche che-i șcuro e samo la voi vezut=an svitlost. Ve purtan un mușat regal' che veț fi contenț docle fusereț vii. (Nu putem merge înainte, că-i întuneric și numai la voi am văzut lumină. Vă aducem un frumos dar, de veți fi mulțumiți cât veți trăi) — (*Burada, O călătorie*, pg. 50).

Aceleași informații le-am cules și eu, cu excepția conversației.

„Îndată apoi, se deschide poarta și când intră mirele și mireasa, mama unuia din ei, aruncă o batistă după gâtul miresei și al mirelui și, prinși așa de gât, îi trage în casă și-i sărută. Atunci *comara* dă un colac miresei. Aceasta îl aruncă în cuptor, unde se pregătise foc de mai înainte. Obiceiul, înseamnă că mireasa are să fie gospodină bună. După aceea mireasa își ia florile ce le avea pe cap și se pun cu toții la masă“ (*Burada, O călătorie*, pg. 51). **Traian Cantemir**

(Va urma)

¹⁾ Corectăm pe ici-colo textul lui Burada.

Antichitatea și Freudismul

Când a apărut prima dată doctrina lui Freud, dânsa fu atacată din multe părți mai ales în numele demnității omenеști. În adevăr, această teorie răscolia fonduri adormite în sufletul ancestral, pe cari oamenii ar fi dorit să nu fie niciodată trezite din ungherul lor întunecos.

După marele savant Vienez, între copil și părintele de sex opus se formează un sentiment de dragoste amestecată cu sexualitate. Dar, foarte curând, societatea, educația morală, fac pe copil să-și înăbușe aceste sentimente cari îi apar rușinoase; el le refulează și, cu timpul, ajunge să nu mai fie conștient de ele. Totul merge bine, cât timp individul este normal și se dezvoltă normal. Dar la ființe de sensibilitate deosebită și cu nervi detracăți, această înăbușire a sentimentelor de dragoste incestuoasă, care are loc sub imboldul sentimentelor morale dobândite din societatea în care trăește, nu se exercită fără de consecințe asupra individului respectiv. De aci provine mulțimea de boli nervoase, pe care freudismul le tratează prin mărturisirea sinceră a sentimentelor refulate. Prin acest fapt al mărturisirii, sentimentele își pierd caracterul lor malin, pe care îl aveau atunci când erau înăbușite în fundul subconștientului, și individul se simte, prin mărturisire, liberat de ele și vindecat. Iată pe scurt marea descoperire a lui Freud. Sentimentele incestuoase refulate între copilul de sex masculin și mama lui au căpătat numele de „complexul Edip“, după faimosul mit elin.

E deci ușor de înțeles de ce anumite cercuri puritane au fost revoltate de această teorie îndrăzneată și de o sinceritate fără de cruțare. Înțelegem de asemenea de ce ea a fost combătută, spunându-se că-i nedemnă de ființa umană.

Am putea apăra freudismul, punându-ne tot pe terenul religios și invocând înaintea cetitorilor noștri abjecțiunea umană, în urma păcatului strămoșesc.

În adevăr nimenea n'a vorbit cu atâta vehemență despre ticăloșia și decăderea omului ca sfântul Augustin. Nici vârsta fragedă a copilăriei, care ni se pare că e epoca curată a nevinovăției, nu găsește cruțare înaintea episcopului din Hipon. Cine a citit *Confesiunile* lui ¹⁾, păstrează neștearsă amintirea evocării păcatelor din pruncie, din cauza păcatului original, pe care dânsul îl conchide cu cuvintele din

¹⁾ I, 7, 11 sqq.

Psalmi: in iniquitate conceptus sum et in peccatis mater mea me in utero aluit.

Totuși vom părăsi aceste perspective sumbre, spre a face cercetarea valorii de adevăr a freudismului din punct de vedere al filosofului.

Viața cugetătorului este plămădită din credință, ca și a omului religios, și, fără această credință, nimic de valoare nu s'ar produce în domeniul spiritual, oricare ar fi el. Am citit nu demult, în „*Revue de Métaphysique et de Morale*”¹⁾, *Jurnalul intim* al lui Goblots, în care acesta descrie modul cum și-a pierdut credința în Dumnezeu. Pentru cine cunoaște pe savantul francez mort de câțiva ani, pentru cine cunoaște valoarea lui intelectuală și morală, e ușor să înțeleagă cât de profunde și dureroase sunt fazele acestei clarificări de conștiință, cari l-au dus la negarea existenței lui Dumnezeu. Și totuși, când Goblots se declară silit să renunțe la credința religioasă din cauza rațiunii, deoarece aceasta nu poate da adeziunea sa actului de credință, ni-i greu să nu-l taxăm ca vinovat de naivitate.

Rădăcinile rațiunii noastre se pierd într'un străfund irațional al cărui ultim cuvânt este „credință”. Dacă mă bizui pe constanța fenomenelor, dacă admit legi ale naturii, dacă proclam existența unei cauzalități în fire, fac acte de credință și nimic mai mult. Filosoful crede și el cu toată fervearea în adevăr, tot astfel și savantul, iar fără această credință nu și-ar putea niciunul din ei continua activitatea creatoare.

Dar cugetătorul mai are o mare credință, care îi dă puterea de a persevera pe calea anevoioasă și istovitoare a cercetării pe care și-a ales-o: Această mare credință, atât a filosofului cât și a savantului, e că adevărul, nu numai că există, nu numai că nu este o himeră goală, dar adevărul se află în imaculată armonie cu binele și cu frumosul. Marea credință a filosofului demn de acest nume e că adevărul nu poate fi niciodată rău, niciodată urât, niciodată dăunător, niciodată reprobabil. Și această pură credință, și iarăși credință, îi dă cugetătorului, filosofului puterea de a persevera în cercetarea adevărului, fără a fi cuprins de teama că va ajunge la un rezultat care să intre în conflict cu binele sau cu frumosul. Fără această credință adâncă și curată, toată activitatea filosofului și a omului de știință ar fi cu greu posibilă, ea ar părea cu greu să merite oboseala chiar numai a unei singure clipe. Și aceasta e credință pură, religiozitate

¹⁾ 43 (1936) p. 431 sqq.

pură, credință cu totul asemenea aceleia pe care religiile o cer dela credincioși, pentru dogmele lor.

Deaceea, în fața unei doctrine ca cea a lui Freud, omul de știință va avea de cercetat adevărul pe care-l conține, independent de orice alte considerațiuni. Dar omul de știință, filosoful, cugetătorul au credința adâncă și de nestrămutat că oricare ar fi adevărul, el este și'n concordanță cu binele și cu frumosul. Adevărul nu numai că nu poate fi dăunător, dar el, nu poate fi nici măcar inutil. Luați această credință filosofului și tot rostul de a fi al ființei sale se spulberă în neant, se prăbușește în abis.

Astutudinea filosofului e cu totul identică cu cea a teologului. Dacă teologul e hărțuit de problemele teodiceei, nici filosoful nu se va putea cu nici un chip deslega și desinteresa de cosmodicee, sau de justificarea armoniei inefabile dintre adevăr, bine și frumos.

În fața constatării pansexualismului freudian ca teorie adevărată, ce va face d. p. filosoful? Va spune că adevărul este reprobabil, urit, dăunător, de natură să-i nimicească pe oameni și societatea lor, așa că mai bine ar fi să-i preferăm mitul, minciuna care înfrumusețează viața, pe care o face mai demnă de a fi trăită, ridicându-ne în propriii noștri ochi și în propria noastră stimă, făcându-ne să creăm valori mai înalte, mai sublime decât dacă ne-am abandona priveliștii adevărului și abjecției omenești? Desigur că nu! Sau se va pune cu cinism filosoful pe punctul de vedere că dacă acesta e adevărul, n'are rost să mai căutăm ceva dincolo de el, ci să-l luăm așa cum este, să ne complacem în propria noastră ficăloșie și să nu ne mai creăm mituri dureroase și înșelătoare despre un paradis pierdut? Iarăși, desigur: nu! Filosoful va zice că acest adevăr freudian nu-i decât o mică parte dintr'un adevăr mai mare și mai cuprinzător. Nimic nu ne împiedică să credem în pansexualismul lui Freud. Am văzut că sf. Augustin ne prezintă o imagine a omului decăzut, în urma păcatului strămoșesc, care nu se lasă mai prejos decât cea a freudismului. Dar adevărul freudian nu împiedică întru nimic pe om de a suprapune peste natura lui quasianimică altă natură, cu tendințe și idealuri mai înalte, de a-l subordona pe omul fizic unei lumi morale mai cuprinzătoare, în care dânsul să găsească o armonizare a ființei sale cu țelurile mai înalte ale semenilor săi, în care el să-i găsească satisfacerea năzuințelor sale celor mai înalte, celor mai omenești, celor cu adevărat omenești. Iată ce și cum va gândi filosoful demn de acest nume și el ne va da o cosmodicee. Peste tot și în-

totdeauna filosoful va fi stăpânit de o credință, cea mai adâncă, cea mai grea de justificat, de care se va crampona cu disperarea naufragiului și cu desfătarea îndrăgostitului, credință asemănătoare cu acel *credo quia absurdum* al fanaticului Tertulian: credința în existența adevărului, credința în autonomia adevărului și în unirea lui indisolubilă cu binele și cu frumosul, unire care poate merge până la identitatea adevărului, binelui, frumosului.

Iar acum să ne întoarcem la obiectul studiului nostru, care este anunțat în titlu.

(Va urma)

Aram M. Frenkian

EP. BUCEVSCI!

Teofila Luția

(Mama Eroului Lascar Luția † la Neajlov)

Multe și mărunte . . .

De=ale lui Creangă. — Și acum revenirea¹⁾ noastră asupra N=rului comemorativ=Creangă din „Convorbiri literare” 1937.

În articolul d=lui *Al. Tzigara-Samurcaș*, la pag. 627 : Mai precis, Creangă a murit (nu la „31 XII 1889” !) la 12 Ian. stil nou 1890 — cf. Leca Morariu, *Pe marginea cărților* IV 1932, 13.

În artic. d=lui *Emilian I. Constantinescu* : La pag. 656 : Față de simplismul lui Gh. Panu (*Ămintiri dela Junimea...* II 1910, 103) care opina că „meritul lui Creangă ca culegător de povești se mărginește în acela de a fi reprodus textual poveștile populare”, e atât de concludent faptul că, dimpotrivă, din partea folclorului „științific” (al lui L. Șăineanu, *Basmele române* 1895, 189), Creangă înregistra o dezavuare ca aceasta²⁾ : „Creangă era excelent scriitor, dar ca poezitor de basme difus și prolix” !... — La pag. 667 : În faptul că „ceea ce este tragic prin natura sa devine umoristic prin puterea de plasticizare a poetului” consistă o bună parte din chiar *atmosfera basmului* ! — La pag. 674—676 : Fundamentală eroare a d=lui Em. I. Constantinescu dacă crede că *dacă* din fraza lui Creangă „dacă l=aș ucide'n bătaie când aș afla că el a prins pupăza” (*Ămintiri* II) e un *dacă* condițional „aruncat fără noimă — după aparență — în fruntea propozițiunii principale” (675). Și, că'n consecință, fraza aceasta ar prezenta „o incorectitudine gramaticală”, dar, cum vrea să ne facă a crede d. Em. I. Constantinescu, — totodată „o măiestrie psihologică și estetică rară” (675). Nu ! Ci e numai cazul aceluia *dacă* moldovenesc (pe care L. Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române* 1922, 188 și . . . deci și I. A. Candrea, *Dicționar enciclopedic ilustrat* 380 nu-l cunoaște, dar) pe care H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch* 1895, 502 îl atestează la Alecsandri (*Doi morți* vii Act. II scena 3) :

Ferchezanca : — . . . N'auzi, drăguță, . . . aș dori o odaie.

Țița : — Dacă nu=s surdă³⁾, cucoană . . . nu te răguși degeaba ! —

— și pe care noi Moldovenii îl știm atât de bine :

— Când pleci, să=mi spui !

— Dacă (= dar) nu mai plec ! —

Să nu ne sperie deci nimene cu „sintaxa fantastică” (M. Dragomirescu, *Dela misticism la raționalism* 1929, 311) și cu „această

¹⁾ Cf. „Făt=frumos” 1938, 47.

²⁾ „Făt=frumos” 1930, 1—2.

³⁾ = „Ich bin ja nicht taub” (Tiktin) !

sintaxă răsvrătită" (Em. I. Constantinescu 676) a lui Creangă, — care, în fond, nu-i decât spontanul, vibrantul, colcăitorul *graiu viu*, în opoziție cu obișnuita, leșinată *limbă optică, limbă a hârtiei, limbă a cernei* — cum ar zice ¹⁾ stilistul Otto Schroeder, *Vom papiernen Stil* 1892. Pentru alte aspecte ale acestei spontaneități (o plastică discontinuitate sintactică) la Creangă, Eminescu și alții cf.: Leca Morariu, *Războiul Troadei*, 1923, 87, apoi rev. „Făt-frumos” 1926, 203 și *Pe marginea cărților I* 1928, 5—6—și Petru Iroaie în „Făt-frumos” 1935, 216—217. Pentru iarăși altă superbă discontinuitate la Brătescu-Voinești cf. L. Morariu, *Pe marginea cărților III* 1932, 13—14. Elocvente sunt și prețioasele *Însemnări cu privire la limba basmelor populare românești* publ. de Dr. Ion Urban Iarnik în rev. „Ion Creangă” An. VI 1913.—La pag. 676: la Creangă „eroul... cel mai important nu se cheamă Făt-frumos, ca'n toate ²⁾ basmele poporului; el se cheamă Harap-Alb. Nu e și aici o mărturisire subconștientă a înclinării sale spre contopirea contrastelor?” — se întreabă d. Em. I. Constantinescu. Nu! Câte nume de *ne-Făt-frumos* n'are basmul popular pentru „eroul... cel mai important”!

Și acum două-trei încondeieri merituoase (între atâtea altele!) ale d-lui Em. I. Constantinescu: Creațiunea lui Creangă „e o sinteză și nu e un agregat” (660); „Nică Oșlobanu, un al doilea Strâmbă-lemne” (661); „Creangă are o viziune naturală a vieții, nu una caricaturală. Deaceea râsul stârnit de lectura operei sale este de natură artistică, nu fiziologică” (668).

În artic. d-lui Ion Diaconu: Binevenita subliniere: „În Creangă e cea mai variată colecție de expresii și de dictoane, de zicale și de moldovenisme pitorești. Cu toate acestea rareori simți nevoia comentariului lexical în scrisul acestui virtuoz. Căci la el vorba plină de vervă populară e străvezie prin legătura ei sintactică, încât îi desprinzi lesne sensul regional și trăirea ei particulară” (736). Am semnalat și noi (în *Pe marginea cărților II* 1929, 2) faptul că... Creangă poate fi citat oarecum ca clasică pildă împotriva generalizării Mitropolitului Simeon Ștefan („cuvintele trebuie să fie ca banii; că banii aceia sânt buni carii împlă în toate țările; așa și cuvintele, acealea sânt bune care le înțeleg toți...”) — artistică intuire a lui Creangă știind să-l întroneze regionalismul lexic așa fel, încât din simbioza frazei dânsul prinde viață vie... — Faptul semnalat de Ibrăileanu (cf. „Făt-frumos”

¹⁾ Cf. Leca Morariu, *Pe marginea cărților I* 1928, 5—6.

²⁾ sic!!!

1938, 44), că Creangă „a suprapus peste materialul basmic general, viziunea peisajului românesc și a psihologiei noastre rurale“ (737). — Și: „Prin autobiografia sa“ Creangă „e biograful locului său natal“ (738).

În artic. d-ului C. Gerota: Afirmația „tatăl lui Creangă era hotărât împotriva școlii“ (744) — simplistă! Ca și când, la fel, Creangă însuși, ar putea fi socotit pornit asupra bisericii, pentru cele trei-patru ieșiri „anticericale“: „picioare de cal, gură de lup, obraz de scoarță și pân-tece de iapă se cer unui popă, și nu-i mai trebue altă-ceva“ (*Amintiri*... III): „Și eu să înșir atâtea școli..., pentru a căpăta voie să mă fac, ia acolo un popă prost, cu preuteasă și copii...“ (*Amintiri* IV); „Căci, fără să vreau, aflasem și eu păcătosul câteceva din tainele călugărești, umblând vara cu băieții după... bureți, prin părțile acele, de unde prinsesem și gust de călugărie... Știi, ca omul cuprins de evlavie“ (*Amintiri* IV); etc. Unde noi știm că asemenea sarje, nu sunt decât „simple“ debordări ale prea-încărcatului temperament artistic al autorului lor¹⁾ și că pretinsa sporovăială antișcolă-rească a lui Ștefan a Petrei Ciubotariu („Dac'ar fi să iasă toți învățați, ... n'ar mai avea cine să ne tragă ciubotele“ *Amintiri* I) e numai o anticipare a simlarelor exhibiții cari aveau să fișnească din... nepotul fătâni-su...

În artic. d-ului I. G. Dimitriu: Bizară, calificarea traducerii lui Creangă în italianește (de către d-na A. Silvestri-Giorgi) drept „cea mai bună traducere din toate limbile“ (763) când d. Dimitriu nici nu cunoaște toate traducerile din Creangă, — cf. mărturisirea d-sale: „Suntem informați că mai există traduceri... în limbile ungară, cehă, suedeză și rusă...“ (763)! — Pentru traducerea lui *Harap-Alb* de către dr. Gustav Weigand cf. recenzia noastră din „Junimea literară“ 1924, 373—379. — Pentru alte traduceri din Creangă cf. articolele: Leca Morariu, *Traduceri din Creangă* în „Făt-frumos“ 1930, 46 și N. Tcaciuc-Albu, *Creangă în ucrainește* în „Făt-frumos“ 1930, 73—74.

Leca Morariu

¹⁾ Precum, în ale sale *politice*, „sântem în drept a crede că Creangă nici nu prea vorbea de dragul politicii, ... ci ... fiindcă încărcatul lui exuberant umor stă gata-gata să debardeze. Și atunci, tribuna politică devenia o binevenită supapă despo-vărătoare pentru scânteitoarele explozii de vorbe cu tâlc și de vorbe în doi peri“ Leca Morariu, *Institutorul Creangă* 1925, 16).

CRONICĂ

Triumf al Corului „C. Porumbescu“, Suceava. — Corul Soc. muzicale-dramatice „Ciprian Porumbescu“ Suceava, dirijat de d-l *Aurelian Isar*, s'a prezentat la radiofuziune (9 și 10 Aprilie c.), interpretând, în prima zi, la ora străjerilor, scenariul *Ciprian Porumbescu*, de strădalnicul *Atanasie Mitric*: plastică biografiere a autorului lui

ȘTEFAN PAVELESCU

„Craiu-Nou“, dela 6 ani până la moarte. A doua zi, soc. „C. Porumbescu“, și-a sărbătorit, în fața microfonului, jubileul de 35 ani, prin cuvântul festiv, rostit de d-l prof. *Ștefan Pavelescu* și următorul Concert-Porumbescu: Corurile mixte: 1. *Pe-al nostru steag*; 2. *Serenada „Dormi ușor“*, solo mezzo-sopran d-na *Elise Manug-Tabacaru*; 3. *Tricolorul*; 4. *Odă ostașilor români*; 5. *Cântecul Măgăreței*; 6. *Frunză verde foi de nalbă* (solo d-na *Elise Manug-Tabacaru*; la pian d-na *Virginia maior Curis*); 7. *Tatăl nostru*; 8. *Cântec de primăvară*; 9. *Frunză verde măgărit*, solo d-na *El. Manug-Tabacaru*; la pian d-na *V. maior Curis* și 10. *Cât îi țara românească*; — 11. *Adusu-mi-am aminte și Românul*, coruri bărbătești; 13. *Balada* (solo de vioară), d-l *Constantin Bobescu*; 14.

În aste haine, aria Anicăi din „Craiu=Nou“ : D=na E. Manuș-Ta-bacaru ; 15. *Uvertura la „Craiu=Nou“* — Orchestra Radio, dirijată de d=I Teodor Rogalschi.

* * *

La sediul Societății „C. Porumbescu“, Suceava. — Din 1935, datorită strădaniei d=lui președinte Ștefan Pavelescu și bunăvoinței d=lui G. Doroftei, unic primar al Sucevii, Soc. „C. Porumbescu“ își are sediul în camerele 21 și 23, din sumptuosul edificiu al primăriei.

Câtă ordine, cât devotament, aici ! În prima sală (a ședințelor), o lungă masă, acoperită cu obișnuita față verde — și cu trei mari albume, cari în inscripții aurite se recomandă : 1. *Ecouri în presă despre manifestările artistice și culturale ale soc. :* decupări de prin ziare și reviste, cronici și informații asupra activității soc. „C. P.“, din 1924 și până astăzi. Muncă migăloasă, datorită aceluiaș Șt. Pavelescu, care, din Iunie 1924, e în continuă și continuu-ascendentă activitate „ciprianistă“ ; 2. *Albumul artistic al soc. C. Porumbescu,* cu fotografii, cuprinzând scene din diferite piese jucate de către secția de teatru : *Ariciul și soborul, O soacră, Năpasta, Trei crai dela răsarit, Avarul, Doctorul fără voie,* opera muzicală *Beizadea Epa-minonda* etc. ; 3. *Albumul membrilor soc. „C. P.“,* cu chipurile membrilor onorari, fondatori și activi, ca b. o., Gr. Pantazi, Severian Procopovici, Dr. Victor Morariu, d=șoara Porfira Ieșan, Dr. Cristea Saco, I. Berhang=Corbu, A. Karnet, d=na Octavia Lupu=Morariu, Dr. Aurel Morariu, Ionel Teodoreanu, I. E. Torouțiu, Leontie Moțoc, Procopie și Emilia Rodinciuc, Gr. Sotnițchi, A. Isar etc.

În fund, două dulapuri noi : într'unul, *Biblioteca literară* (750 volume, prevalând piesele de teatru) ; al doilea cuprinde *Biblioteca muzicală*, în trei secții : A) *Compozițiile lui C. Porumbescu* (130 piese) ; B) *Donățiunea „Leon Goian“* (92 volume de opere clasice plus patru instrumente, donate soc. de acelaș L. Goian : două viori, o violă și un violoncel) ; C) *Diverse* (peste 700 compoziții corale din autori români și străini.

Pe pereții celor două camere picturi originale : C. Porumbescu compunând *Craiu Nou*, *Biserica Mirăuților, Sf. Nicolae* și *Ionel Teodoreanu* de I. Cârdei ; *Lăutarii Suceveni* Gr. Vindireu și *Nicolae Picu*, *Apoi M=rea Sf. Ioan* și *Zamca* de T. Lupășteanu ; *Adam și Eva, Porumb fiert, Flori de măr, Salvie, P. Liciu, C. Belcot* și *N. Leonard* de D. Loghin ; *Biserica Mirăuților* de Silvia Bendas, și *M=rea Dragomirna* de I. Coclici. Chipurile lui George Enescu și Gh. Niculescu=Basu, cu autografe. La loc de mare cinste și *bustul* — C. Porumbescu de Gh. Bilan.

Sala de repetiție are 65 de scaune noi=nouțe. Ba aflăm, că d=niș Șt. Pavelescu și D. Loghin intenționează să creeze, în cadrul soc. o Pinacotecă.

Da ! Poștiți la această minunată școală vie a lui Ștefan Pavelescu și a doi=frei Oameni ! . . .

Peregrinus

Alt „premiat“ ! — Și până vă revenim asupra falimentului d-lui

Corul „Ciprian Porumbescu“

G. Oprescu (iarăși ... premiat al Academiei Române!), iată că *Convorbirile literare* (1937, 791—798) ne-au și luat-o înainte: recenzia *O carte periculoasă* (*Pictura românească în sec. XIX* de

G. Oprescu !). „În fața acestei încercări de siluire a conștiinței științifice și a adevărului ne ridicăm, alături de alți ¹⁾ confrăți“ — mărturisește recenzentul, — încheind : „am voit să atragem atenția asupra imoralității științifice a acestei lucrări, nădăjduind că astfel vom face să înceteze sistemul acesta al nepregătiților și nechemaților...“ Uff, nădejde !

* * *

Recordmani ai superficialității. — Continuăm seria (cf. „Făt-frumos“ 1937, 218) : 1. *El. Sigerus*, recenzent al submediocrului (dar premiat ²⁾) al Academiei Române!) Konrad Richter, în „Convorbiri literare“ 1937, 815—816 ! Acest biet *El. Sigerus* care, după zdrobitoarea vădire a stângăciei lui Konrad Richter — în „Făt-frumos“ 1937, 117—120 și'n Buletinul „Mihai Eminescu“ 1936, 132—134 și 1937, 3—10 (Victor Morariu), 23—28 (Leca Morariu) și 29—33 Reinhold Scheibler) — încearcă să mai mistifice lumea cu sfruntări ca acestea : că jalnicul traducător al lui Eminescu, Konrad Richter „stăpânește la perfecție amândouă limbile“ ; că la Richter „conținutul originalului este redat în toată amploarea și atmosfera este peste tot nimirită“ ³⁾. Mai mult : „Aproape niciodată un gând sau o imagine nu sunt nesocotite, iar formei îi este dedicată toată grija, în cele mai anevoioase amănunte“. Încât — risum teneatis ! — : „Nenumăratele poeme măestre (!), care merită cea mai deplină admirație, se citesc ca opere autentice germane“ !!! Păcat, păcat de jubilarele *Convorbiri* ! ... 2. Și ... recordman al superficialității sau ... cine-mai-știe-ce ... chiar și d. Perpersicius care (după dovezi științifice ca cele produse de subsemnatul în *Eminescu la ... Techirghiol, Anti-Călinescu* 1932 și de I. E. Torouțiu în *Pagini de istorie și de critică literară* 1936) — compromite coloanele proaspătului mare cotidian „România“ (An. I Nr. 8 din 9 Iunie 1938) scuipând în adevărul științific cu flecăreala : G. Calinescu „biograf, desigur cel mai strălucit până astăzi, al vieții lui Eminescu și exeget al operei acestuia ...“ !

* * *

Erast Costea (Hostiuc). — Între premiații Academiei Române din 1937 nu uităm c'a fost și bucovineanul *Erast Costea (Hostiuc)*, preot-profesor la Cernăuți, — cu volumul *Schiturile și sihăstriile Bucovinei de altă dată*, Cernăuți, 1936. Părintele Costea mai e autorul monografiilor : *Istoricul fostei Mănăstiri de maici din Ițcani*, 1928 și *Istoricul fostei Mănăstiri de maici din Pătrăuți pe Suceava* 1929.

Leca Morariu

¹⁾ Confrății — nu mai puțin de cinci — sunt de fapt citați — afară, firește, de provincialii dela „Făt-frumos“ (1937, 174 !).

²⁾ Dar Academia Română (recte : I. Petrovici !) a putut premia chiar și eminescologia lui G. Călinescu !

³⁾ Zețarul debitasă greșeala de tipar : *nimiciță* !

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
CERNĂUȚI, str. Munteniei 14

ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ)

În Țară : 200 lei pe an

În Străinătate : 300 lei pe an

Colaboratorii plătesc numai 100 lei pe an

CUPRINSUL :

- Al. Lupu Maghiarie franceză !
V. Bogrea Confidens Domino... (Versuri)
Octavia Lupu-Morariu . . . Populare (Versuri)
Leca Morariu Constantin Morariu și „Codicele
Pătrăuțean“
Adelina I. Cârdei La Cetățuie (Versuri)
Filimon Taniac Frumseța vechilor manuscrise bisericești
Dr. Erich Kipper Cântec (trad. din Șt. O. Iosif)
Corneliu Gheorghian Tablouri de Bucevschi la Viena
Ioan Cârdei Furtuna (Versuri)
Tr. Cantemir Istro-Românii
Aram M. Frenkian Antichitatea și Freudismul
Leca Morariu Multe și mărunte...
Peregrinus și Leca Morariu . Cronică

Pentru ineditele lui C. Porumbescu

Am mai primit suma de 150 lei dela d-l Victor P. Costa,
Lugoj. — Suma integrală e deci : 5.305 lei. Vivant sequentes !

BIBLIOGRAFIE

- I. I. Nistor, *Bucovina sub dominațiunea românească*, Cernăuți 1938.
- Vasile Loichiță, *Preotul și Românul Constantin Morariu (1854—1927)*, Cernăuți 1938.
- Ioan Zugrav, *Biserica Neamului din Rădăuți*, Cernăuți.
- Erast Hostiuc (Costea), *Schiturile și sihăstriile Bucovinei de altă dată*, Cernăuți 1936.
- Valerian Doboș-Boca, *Târgoveții Siretului din anul 1787*, Cernăuți 1938.
- August Nibio, *Verschwundene Ortschaften in der Radautzer Ebene*, Rădăuți 1933.
- Aurel A. Mureșianu, *La împlinirea unui veac dela întemeierea Gazetei de Transilvania*, Brașov 1938.
- Viorica Pintilieșcu, *Aspecte din viața (= viața) studentelor*, Cluj 1937.
- Constantin Zagoriș, *Sarmisegethiza, I și II*, Ploești 1937.
- , *O hartă cu 800 de numiri de localități din Peninsula Balcanică*, Ploești 1938.
- Petru Stati, *Licăriri de stele, Versuri*, Iași 1938.
- N. I. Popa, *„Rezistențele” franceze în literatura comparată*, Iași 1938.
- H. Stahl, *Porumbacu (17 Sept. 1916)*, București.
- , *Falșuri amuzante și falșuri artistice...*, București 1938.
- Barbu Lăzăreanu, *Cu privire la: Asachi și Heliade*, București.
- Dr. O. Weise, *Unsere Muttersprache, Ihr Werden und ihr Wesen*, Ediția 11, Leipzig-Berlin.
- Walter von Hollander, *Der Mensch über Vierzig, Neuer Lebensstil im neuen Lebensalter*, Berlin 1938.
- Božena M. Sesan, *Kytice z rumunské poesie*.
- Școala Română din Roma, *Ephemeris dacoromana, Annuario della scuola romana di Roma*, VIII, Roma 1938.
- Bernardo Barbiellini Amidei, *Istituto Superiore Orientale di Napoli, Annali*, vol. IX, 1937.
- Iorgu Iordan, *Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philippide”*, vol. IV 1937, Iași.

TIBERIU CRUDU,

De pe la noi: ce-a fost odată

Ediția II-a, București (1938)

Minunata carte a lui Tiberiu Crudu — în sfârșit reeditată!